

3. september 2004

MR-Näring
Nordiskt innovationspolitiskt samarbetsprogram 2005 – 2010

Den övergripande visionen om Norden som internationellt ledande tillväxt- och innovationsregion förutsätter alltså en nordisk kraftsamling inom ett begränsat antal prioriterade fokusområden: (1) övergripande policyformulering, (2) de operativa innovationssystemen samt (3) vissa typer av nordiska nätverkssatsningar. De drivande målsättningarna för kommande nordiska samarbetssatsningar inom dessa tre prioritetsområden kan sammanfattas på följande sätt:

- Att genom ett tvärnationellt samarbete på den *strategiska policynivån* utveckla en ömsesidig lärandeprocess som främjar en mer innovativ innovationspolitik i de nordiska länderna.
- Att genom ökat gränsöverskridande samspel mellan de *operativt inriktade nationella innovationssystemen* skapa större möjligheter för företag och andra viktiga 'innovationsaktörer' att utnyttja ett bredare spektrum av finansiella resurser, kontaktnät och kunnande oavsett var i Norden man har sin 'hemmabas'.
- Att genom *profilerade 'spjutspetssatsningar'* på väl synliga företagsnätverk uppbyggda kring produkter, teman, geografiska kluster eller innovativa idéer tydliggöra de positiva synergieffekterna i ett resultatinriktat nordiskt samarbete.

Prioritetsområde 1: Nationell nytta och global excellence!

Det nordiska samarbetet kring de övergripande strategierna för en effektivare och mer tillväxtfrämjande innovationspolitik bör byggas upp kring olika sätt att lära av varandra. Det handlar här inte i första hand om att genom traditionella studier av olika indikatorer betygsätta de nationella innovationssystemen. Vad som krävs är en bredare, men samtidigt också mer djupgående, nordisk samverkan som är inriktad på genuint *policylärande* snarare än mekaniska jämförelser.

Den centrala frågeställningen är hur de olika nordiska policyansatserna fungerar i praktiken: Vad har de för starka och svaga sidor och vilken typ av ekonomiska resultat inom ramen för en given nationell eller regional kontext tenderar de därmed att generera? Den här samarbetsstrategin, som idag röner ett växande intresse inom det internationella samarbetet kring utvecklingen av en bättre fungerande innovationspolitik, brukar gå under den talande benämningen '*learning-by-comparing*'.¹

ÄK-Näring skall säkra uppbyggnaden av en systematisk lärandeprocess med fokus på utveckling av strategier och samverkansformer som innan utgången av 2010 erbjuder det nordiska näringslivet en gemensam innovationsmiljö i internationell toppklass. ÄK-näring avgör själv den mera detaljerade inriktningen på arbetet. Dock bör följande övergripande policyområden av stor relevans för den gemensamma nordiska innovationsmiljöns framtida utveckling omfattas av arbetet:

- *Främjande av en fungerande nordisk 'innovationskultur'.*
Det handlar här om att se över och om möjlig åstadkomma en bättre samordning av de delar av utbildningspolitiken som syftar till att främja livslångt lärande inom företag och arbetsmarknad samt ökad mobilitet bland studenter, lärare och forskare. Det kan här också handla om insatser för att öka nordbornas kunskaper om betydelsen av entreprenörskap och innovativa företag samt att främja en fördjupad offentlig diskussion kring vikten av kontinuerligt lärande inom dagens och morgondagens samhälle. En viktig ingrediens i en framgångsrik politik i syfte att gynna innovativ näringskultur är också att lyfta fram insikten om potentialen i de icke-forskningsbaserade men i många fall ändå både kreativa och kommersiellt framgångsrika miljöerna inom olika typer av upplevelsenäringar (design, musik, turism etc).
- *Etablering och utveckling av gynnsamma samhälleliga ramvillkor för tillväxtgenererande innovationer.*
Fokus bör här t ex gälla utveckling av och nordisk samverkan inom konkurrenspolitiken, olika patentregimer och frågan om lagstiftningen kring immateriella rättigheter, effektivisering och förenkling av viktiga legala och administrativa regelverk, skattfrågor och offentliga system för finansiering av olika delar av de nationella innovationssystemen. En samlande frågeställning i detta sammanhang är naturligtvis den incitamentsstruktur för nyföretagande och privata satsningar (inkl. det så viktiga riskkapitalet) inom ännu föga utvecklade men potentiellt lovande nya produktionsområden.
- *Kopplingen mellan forskning och innovationer inom näringsliv och företag.* Centrala frågeställningar är här möjligheterna att mer systematiskt sätt och i breda nordiska partnerskap utveckla gemensamma kunskapsplattformar liksom mer långsiktiga 'teknologivisioner' ('*technology foresights*') inom särskilt utvalda branscher eller produktionsområden. En annan närliggande fråga är de framtida kopplingsmöjligheterna mellan den allt mer avancerade miljöteknologi-forskningen och innovationsmöjligheterna inom delar av det nordiska näringslivet. Andra i detta sammanhang viktiga åtgärdsområden är t ex småföretagens förmåga att ta till sig

¹ Se t ex Lundvall & Tomlinson (2001).

och utnyttja ny kunskap/teknologi samt möjligheterna att stödja ett ökat samarbete mellan offentliga forskningsinstitutioner och företag i tvärssektoriella kluster inom olika teknologi- och behovsområden.

Tidsperioden för detta arbete bör primärt vara programperioden 2005 – 2010. ÅK-NÄring bör rapportera om framsteg vid de årliga nordiska näringsministermötena. Ansvaret för nationell vidareföring av förslag till innovationspolitiska strategiändringar eller andra förbättringar i de nordiska ländernas övergripande innovationspolitik föreslås åvila näringsministrarna – dock i nära samarbete med motsvarande företrädare för övriga berörda policyområden.

Prioritetsområde 2: Mot ett gränslöst nordiskt innovationssystem!

På den operativa nivån är Nordens innovationssystem rätt olika i sin uppbyggnad och har därmed också delvis olika utvecklingsförutsättningar. Det här betyder att det varken är möjligt eller ens önskvärt att med tvingande medel pressa fram en mer systematisk harmonisering av de nationella innovationssystemen.

En betydligt bättre metod bygger på att öka insikterna hos de olika nyckelaktörerna om de möjligheter som ett större nordiskt samutnyttjande av de nationella innovationsresurserna skulle kunna ge. Detta medför i sin tur ett ökande tryck mot en frivillig utvecklingsprocess mot förbättrad nordisk samordning av de regelverk och administrativa rutiner som verkar mest hämmande på det gränsöverskridande flödet av aktörer och idéer mellan de olika innovationssystemen.

Ambitionen att sammanlänka de nationella innovationsresurserna till en gemensam 'hemmabas' till gagn för hela för det nordiska näringslivet kräver dock ett aktivt samarbete mellan de operativa delarna av de nordiska innovationssystemen. En väl initierad (stor innovationssystemkompetens på operativ tjänstemannanivå) nordisk 'task force' bör etableras med uppgift att på ett systematiskt sätt kartlägga och utvärdera möjligheterna att inom vissa särskilt utvalda områden reducera hindren för gränsöverskridande integration och ömsesidigt utbyte mellan de nationella innovationssystemen. Det är viktigt att det i denna grupp även ingår representation från de mer analys- och forskningsinriktade delarna av de nationella innovationssystemen.

Ambitionen är vidare att det nordiska innovationssamarbetet blir väl förankrat och konkret knyter an till allianser med de, oftast finansiellt starkare, nationella aktörerna på innovationsområdet som är en förutsättning för att de gemensamt satsade nordiska medlen ska få genomslag och komma till nytta.

För att säkra en hög aktivitetsnivå och långsiktig uthållighet i arbetet krävs även i detta fall någon form av koordinerande sekretariatsresurser. Dessa skulle med fördel kunna kombineras med det NICE-kopplade nätverk som föreslagits ovan, något som skulle möjliggöra synergieffekter även i budgethänseende. Övriga operativa kostnader för samarbetet bör bekostas nationellt av deltagarna.

En expertgrupp bestående av centralt placerade tjänstemän tillsätts med uppdrag att välja ut ett antal nyckelområden där man genom frivilliga justeringar i regelverken kan uppnå mindre

inlåsnings effekter, större öppenhet och därmed också ökade möjligheter till positiva synergieffekter och produktiv arbetsfördelning mellan de nationella innovationssystemen.

Den utsedda gruppen skall även komma med förslag till konkreta ändringar i berörda nationella regelsystem och rutiner inom de utvalda områdena. Expertgruppen ansvarar självständigt på basen av sina erfarenheter och kompetens för vilka mer detaljerade sakområden som bör väljas ut för vidare åtgärder. Det ligger dock nära till hands att arbetet med att förbättra utbytet och den ömsesidiga öppenheten mellan de nationella innovationssystemen åtminstone inledningsvis bör fokusera på följande områden:

- Samarbete kring riskkapitalförsörjning i det allra tidigaste nyföretagandeskedet (*'business angels'*).
- Kvalificerad rådgivning och kompetensuppbyggnadsstöd för småföretag vid expansion på nya nordiska/internationella marknader.
- Tillgång till andra nordiska länders FoU-resurser för vissa typer av forskare och projekt
- Tillgång till företagsfinansieringsarrangemang inom grannländernas innovationssystem och institutioner.
- Nordisk korsbefruktnings av stora nationella innovations- och näringsutvecklingsprogram.
- Samarbete för att öppna upp vissa serviceformer inom de nationella och regionala inkubatormiljöerna för aktörer i de nordiska grannländerna.
- Bättre möjlighet till gränsöverskridande utnyttjande av offentlig upphandling i syfte att utveckla nya produkter och tekniska tillämpningar av relevans för övergripande politiska mål som t ex miljömässig hållbarhet.
- Samverkan mellan resurser och system för att understödja kommersialisering av forskningsresultat.
- Samverkan kring och utbyte av teknologiprogramresurser.
- Samarbete gällande avskaffande av olika typer av tekniska gränshinder (*'conformity assessment'*).

Arbetsgruppens uppgift underlättas av det faktum att en stor del av samarbetet för att öppna upp delar av nationella innovationssystemen för varandra bör kunna handla om ett ökat gränsöverskridande utnyttjande av icke-finansiella resurser.

Expertgruppen har möjlighet att vid behov utse sakkunniga undergrupper för att närmare analysera och ta fram konkreta åtgärdsförslag inom de olika sakområdena. Arbetet inom dessa grupper finansieras om möjligt nationellt.

Den av ministerrådet utsedda expertgruppens arbetsmandat gäller i första hand programperioden 2005-2010. Gruppen avrapporterar fortlöpande sin verksamhet och sina konkreta åtgärdsförslag till ministerrådet (ÄK-närings). Till den del som gruppens förslag leder till nationella beslut om ändrade regler eller lagstiftning bör detta

rapporteras av berörda länders näringsministrar till ministerrådet i samband med de årliga ministermötena.

Prioritetsområde 3: Nordisk synergi i kreativa nätverk och klusterbildningar!

Inom det mest 'gräsrotsinriktade' satsningsområdet förutsätter kravet på flexibilitet och hänsyn till de begränsade nordiska resurserna ett arbetsupplägg som ger en stark fokusering av insatserna mot den typ av innovativa nätverk som ger största möjliga 'demonstrations-' eller 'skyltfönstereffekter'. Tanken bakom detta är dels att konkretisera behovet av att öppna upp de nationella innovationssystemen för gränsöverskridande verksamhet, och dels att genom uppmärksamhet utåt uppmuntra nya och för de nordiska ländernas tillväxt viktiga gränsöverskridande samverkansinitiativ. Den här typen samverkansprojekt klargör också det egenvärde som faktiskt finns i ett aktivt, konkret och – inte minst – resultatnriktat nordiskt samarbete

Ett lämpligt drivande centrum för detta viktiga arbete är NICE. Det nordiska innovationscentret är redan idag en aktiv och framgångsrik brobyggare i flera tvärnordiska nätverks- och utvecklingsprojekt med basen i företag, innovatörer, forskare, riskkapitalister och marknadsexperts. Projekten och nätverken har under senare år bl a fokuserat på entreprenörskap, kopplingen mellan forskningsresurser och småföretag, högteknologi-avknoppningar inom nordiskt näringsliv, uppbyggnad och funktionssätt hos regionala innovationskluster samt nordiska nätverk inom kreativa näringar och produktområden (musik, underhållning, turism). Aktuella projekt och nätverk under uppbyggnad eller med stor framtida nordisk potential gäller även hälso- och sjukvårdssektorn samt ekologiskt hållbar livsmedels- och energiproduktion. Till denna grupp hör även betydande nordiska samverkansmöjligheter kring etablerade nationella kluster med fokus på t ex integrerade kommunikationssystem (tele-com, fordon, shipping, flyg, intermodal logistik) och skog/trä/papper samt bio-tech.

Den verksamhet som innovationscentrets bedriver har på ett konkret sätt tydliggjort inte bara den nationella nyttan, utan även den europeiska potentialen, i ett aktivt och målinriktat nordiskt samarbete kring nyskapande produkt- och företagsutvecklingsprojekt. Inom området livsmedelskvalitet och –säkerhet har ett av NICE initierat samnordiskt projekt med aktörer från livsmedelsindustri och relevanta spetsforskningsmiljöer sålunda lyckats dra till sig samarbetspartner och betydande finansiella resurser från – förutom Norden - hela 13 länder runt om i Europa. Här handlat det alltså inte bara om en tydlig demonstration av det nordiska samarbetets konkreta mervärde för de inblandade aktörerna. Strategiskt utvalda och väl genomförda samnordiska projekt skapar alltså även större synlighet och attraktivitet på betydligt bredare och mer resurstarka internationella arenor.

NICE bör fortsätta med att utveckla, och med hjälp av nationell och EU-finansiering även expandera, denna typ av innovativa 'gräsrotsprojekt'. Detta gäller särskilt den typ av samverkansprojekt som ger ovan nämnda 'demonstrationseffekt'- inte minst på EU-nivå. Projektaktiviteten bör dock på ett tydligt sätt struktureras kring följande typer av nordiska innovationsnätverk:

- Geografiska klusterbildningar i nordiska gränsregioner (t ex Öresund, Västnorden med kopplingar till

Danmark/Norge/Skottland, Uleåborg/Umeå-Luleå, Sthlm/Uppsala-Åbo/H:fors-St. Petersburg/Tallinn, Nordkalotten-Nordvästra Ryssland).

- Företags- och forskningsnätverk kring teknologi- och forskningstunga innovationsprojekt (t ex inom IT-sektorn, biotech, fiskodling etc).
- Företags- och kompetensnätverk kring produktionsområden vilka inte är utpräglat beroende av naturvetenskapligt-tekniska forskningsinsatser (t ex maritima transporter och vissa typer av råvarubaserad industri).
- Företags- och kompetensnätverk kring projekt inom s.k. kreativa produktutvecklingsområden (t ex design, mode, underhållning och musik).

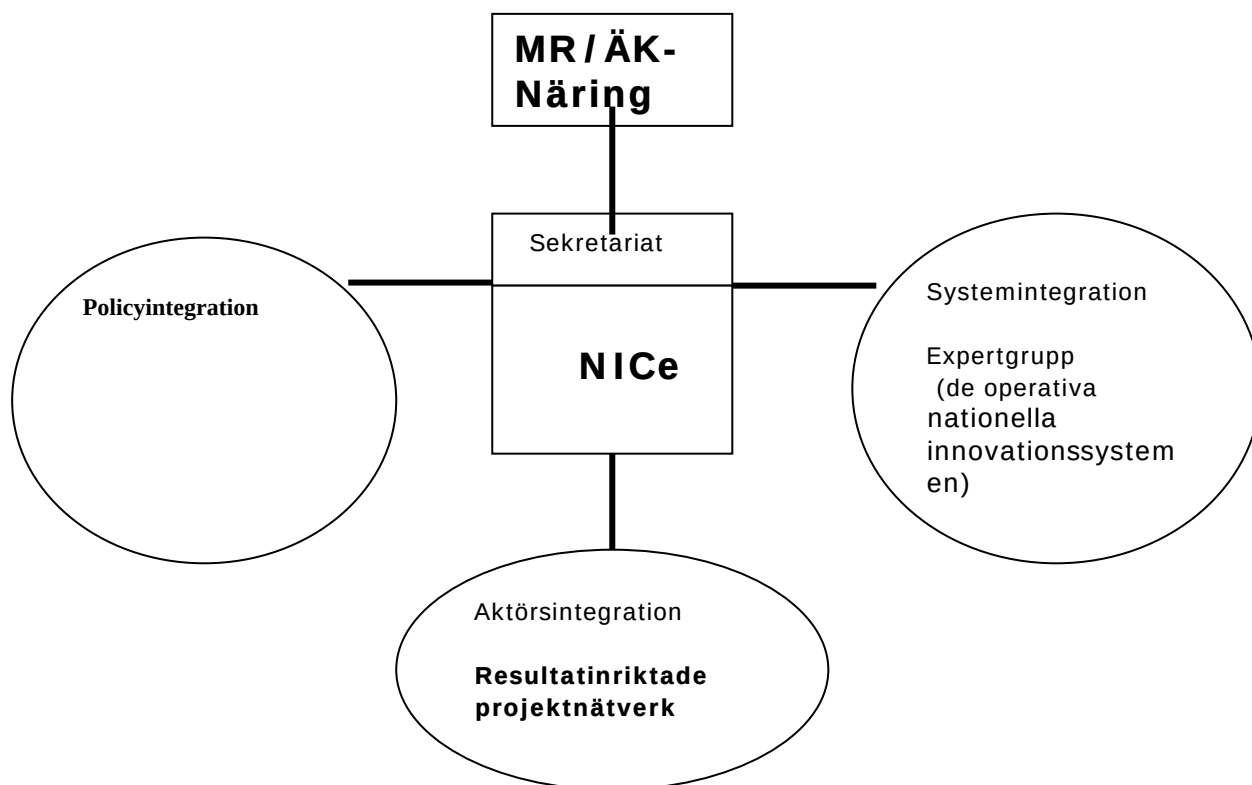
Förutom samarbetsprojekt med klar inriktning på olika typer av produktionsområden och geografiska miljöer, är det enligt ministerrådets uppfattning viktigt att NICE även engagerar sig i projekt vilka oberoende härav bidrar till att utvecklar de nordiska företagens innovationsförmåga – t ex nätverk kring bättre utnyttjande av intellektuellt kapital och kvinnor i ledningen av företag.

Finansieringen av aktiviteterna sker enligt nuvarande modell – alltså med NICE's egna nordiska budgetresurser i kombination med de inblandade parternas egna satsningar, samt i vissa fall även med tillskott från andra internationella källor (EU/EES). NICE rapporterar resultaten av sin projektverksamhet till ÄK-näring.

Den samlade bilden

Det samlade förslaget till åtgärder av näringsministerrådet i syfte att starta upp en process som fram till 2010 kan erbjuda näringslivet i de nordiska länderna en innovationsmiljö som hör till de främsta i världen framgår av nedanstående figur:

Figur 1: Sammanfattning av det innovationspolitiska programmets åtgärdsstruktur

Jämfört med nuvarande innovationspolitiska samarbete inom den nordiska näringssektorn innebär förslaget en introduktion av två nya tyngdpunktsområden: policy- respektive systemintegration. Förslaget ger vidare en tydligare övergripande samarbetsstruktur där en synergiskapande samordning mellan de olika tyngdpunktsområdena och insatserna lättare kan uppnås.

Strukturen med tre sammanhängande insatsområden öppnar slutligen också upp för ett mer genomtänkt och systematiskt genomfört tvärsektoriellt samarbetet kring innovations- och tillväxtpolitiken i Norden.